سیروان ڕەحیم

(نە) خوێندەواری

> لە مێژووی جیهاندا گەورەترین دۆزینەوە کتێب چاپکردنە.
>
> ڤیکتۆر هیگۆ

ئایا ئێمەی کورد تا ئێستا چەند سوودمەند بووین لەو گەورەترین دۆزینەوەیە؟
ئایا ژمارەی کتێبەکانی ئێمەی کورد " بەدانراو و وەرگێڕاو " چەندن؟
ئایا ژمارەی (نە)خوێندەوارانی ئێمە چەندن؟

لە وڵاتی ئێمە کتێبفرۆشی گەورە نییە، من هەرگیز نەمبینیوە خەڵک لە نۆرەی کڕینی کتێبدا بوەستن، بەڵام لە ئەوروپا سەرباری پێشکەوتنی گەورە لە زۆر بواری ژیاندا، کەچی بازاڕی کتێب هەر لە برەودایە

هەندێ جار بیر لەوە دەکەمەوە لە کوردستان "باشوور" ژمارەی بڵاوکراوە و کتێب لە ژمارەی خوێنەران تێپەڕی کردووە. دەپرسم و وەڵامێکی بەرجەستە بۆ خۆم نادۆزمەوە، ئەم ڕەوشە بۆ وەهایە و بەرەو کوێمان دەبات. بۆ لە نیشتمانی ئێمە ئەوانەی مەیلی خوێندنەوەیان هەیە ژمارەیان زۆر کەمە و بەردەوامیش لە کەمی دەدەن؟

لە وڵاتێکدا ژمارەی مامۆستایان «قۆناغی سەرەتایی تا زانکۆ» سەدان هەزار بن، ژمارەی ئەندازیار و دوکتۆر دەیان هەزار بن و سەدان هەزاری تریش خوێندکار هەبن، باشە بۆ تیراژی کتێب ئەوەندە لە ژێرە؟ بۆ لە ناو ئەو هەموو خوێندەوارەدا باشترین کتێبی ئێمە چەند سەد دانەیەکی لێ دەفرۆشرێت؟ ئەمە مایەی لەسەر وەستان نییە؟ ئەی بۆ تا ئێستا کەس قسەی بەدەربەستی سەبارەت بەم بابەتە نەکردووە؟ بۆ ئەو ڕەوشە تا ئێستا نەبووە بە هۆکاری بیرکردنەوە و پلاندانان لە پای گۆڕانکاری بنچینەیی لە سیستەمی پەروەردە و خوێندنی ئێمەدا.

کورد لە دیرۆکی کۆن و نوێی خۆیدا چەند هەزار "ناوونیشان" کتێبی چاپ کردووە؟ وەکو زۆر شتی ترمان، ژمارەیەکی دروستمان لە بەردەست نییە. بەڵام لە کن ئێمە لە خاڵی دەسپێکی چاپەوە تاکو ساڵی ٢٠٠٩، بەسەریەکەوە باوەڕ ناکەم ناوونیشانی کتێبگەلی چاپکراوی ئێمە لە دە هەزار ناوونیشان تێپەڕ بکات، هیوادارم لەو ژمارەیە زۆرترمان هەبێت، بەڵام باوەڕ ناکەم. دیارە بە هیچ کلۆجێک نامەوێ لە هیچ بوارێکدا کوردستان و ئەڵمانیا بەراورد بکەم، ئەوە کاری نەکردەیە. بەراورد لە هەموو بوارەکاندا دژوار و سەختە، ئەگەر نەڵێم مەحاڵ. بەڵام لێرەدا سەرنجڕاکێشە ئاماژە بە ژمارەی ئەو ناوونیشانگەلە بکەم کە ساڵانە لە ئەڵمانیا چاپ دەبن. ناوونیشانگەلی ئەو کتێبانەی لە ئەڵمانیا ساڵانە چاپ دەکرێن، لە سەرووی هەشتا هەزارەوەن. دیارە چاپکردنی کتێب لەم وڵاتە کارێکی بازرگانیشە، ئەگەر نەفرۆشرێت و داهاتی نەبێت بەردەوام نابێت. کەواتە لێرە خەڵکێک هەن خوێندەوارن و نرخی زێڕینی کتێب دەزانن.

لە وڵاتی ئێمە کتێبفرۆشی گەورە نییە، من هەرگیز نەمبینیوە خەڵک لە نۆرەی کڕینی کتێبدا بوەستن، بەڵام لە ئەورووپا سەرباری پێشکەوتنی گەورە لە زۆر بواری ژیاندا، کەچی بازاڕی کتێب هەر لە برەودایە. لە بۆنە گەورە و باوەکان و جەژنەکانی سەرساڵدا ژمارەی ئەو کتێبانەی خەڵک بە مەبەستی کردنە دیاری دەیانکڕن بە سەدان هەزار، یان بە ملیۆنانن. ئەمە کولتوورە، ئەم کولتوورەش پاشخانی هەیە. بەڵام تۆ لای ئێمە لە سەردانی خێزانێکدا کتێب بە دیاری بەرە، دڵنیام دەبیت بە هەوێنی گاڵتە پێکردن. نەخێر لە بری

کتێب دەبێ شیرینی ببەیت، "شیرینییەک" بۆنی ناجۆری سەر کاس دەکات و لە بەرهەمهێنانیدا هیچ هەلومەرجێکی تەندروستی ڕەچاو نەکراوە. لە ئەوروپا سەرباری هۆگەلی پێشکەوتووی پێوەندیکرن و ڕایەڵەکانی، سەرەڕای هەبوونی هێڵی خێرا و خۆشدەستی ئینتەرنێت، کەچی کتێب نرخی خۆی لە دەست نەداگە. بۆ؟ چونکە خواستی خەڵک، ویستی مرۆڤ و پێداویستی روحی و زانستی مرۆڤ خوێندنەوەی دەوێت.

خوێندنەوە بەر لە هەموو شتێک کولتوورە، خەمگینە ئەو کولتوورە لای ئێمە نییە

خوێندنەوە بەر لە هەموو شتێک کولتوورە، خەمگینە ئەو کولتوورە لای ئێمە نییە. ئێوە لە کوردستان کەستان بینیووە بچێتە گەشت و کتێبێک بە خۆڕا بۆ خوێندنەوە ببات؟ من نەمبینیوە، بەڵام مرۆڤگەلی ئەوروپایی بەردەوام لە گەڕانەکانیاندا کتێب هاوڕێیانە و لە کاتی پشووییاندا دەخوێننەوە. ژمارەی ئەو کەسانەی لە ناو شەمەندەفەرەکان و میترۆکاندا دەخوێننەوە زۆرن. تۆ ئەمە بە کوردێکی خۆمان بڵێ، یەکسەر بیانووی ئامادەی هەیە:

"ئاخر ئەوان بێ کێشەن و مێشکیان سافە".

کە تۆ نەخوێنیتەوە دابڕاوی لە دنیا و تەنانەت لە دەوروبەری خۆیشت دادەبڕێیت

بەڵێ ئیتر تۆ ناتوانی لەگەڵ ئەم بیرکردنەوەیەدا بەردەوام بیت. لەگەڵ بیرکردنەوەی لەم چەشنەدا بابەتی خوێندنەوە دەبێ چ نرخێکی هەبێت بۆ وتووێژ؟

بە چی دەچێ خوێندەوار بیت و نەخوێنیتەوە؟

لە وڵاتی ئێمە ژمارەی ئەو خوێندەوارانەی کە ناخوێننەوە و ئاگایان لە زۆر شت نییە زۆرترە لە ژمارەی نەخوێندەواران. ئاخۆ ژمارەی ئەو کەسانە چەند بن کە خوێندن تەواو دەکەن و جگە لە کتێبەکانی خوێندن «کە ناچار بوون بیانخوێننەوە» هیچ کتێبێکی تریان بە دەستەوە نەگرتووە؟ جێگەی داخە.

ڕاستی ئەمە کارێک نییە لێکۆڵینەوەی خەست و خۆڵی

سەبارەت بكرێت؟ پێویستە بكرێت و ژمارەی تەواو تۆمار بكرێت تاكو بزاندرێت ئێمە لە چ قەیرانێكی گەورەی نەخوێندنەوەداین.

گۆتهۆلد ئێفرایم لێزینگ "١٧٢٩-١٧٨١ شاعیر، درامانووسی سەردەمی رۆشنكاریی ئەڵمان" دەڵێ: جیهان بە تەنیا مرۆڤی كامڵ دروست ناكات. پێویستە خوێندنەوەی بەرهەمی باشترین نووسەرانیشی لەگەڵ بێت.

باسی خەڵک ناكەم، وەكو مینا‌ك بنەماڵەی خۆمان دەهێنمەوە، ئەندامانی خێزانەكەی ئێمە زۆر بوون، هەتا دایكم و باوكم لە ژیاندا بوون مەڵبەندی كۆبوونەوەی بۆنەگەلی خۆش و ناخۆشی هەمووان بوو. ساڵانێكی زۆر من كتێبخانەیەكی باشم لە ماڵەوە هەبوو، مامۆستاگەلێكی زۆر لەو بنەماڵەیەی ئێمەدان. هەرگیز نەمبینی یەكێكیان بێن و رۆژێک كتێبێک ببەن، نەک بیخوێننەوە، بەڵكو چاوی پێدا بخشێنن. بێگومان قەیرانی كاتیان نەبوو، كاتیان یەكجار زۆر بوو، چونكە كاری مامۆستا لە وڵاتی ئێمە چەندێ بخایەنێت لە چوار كاژێرە زۆرتر نییە. پاشماوەی رۆژ و ئێوارەی چۆن دەباتە سەر؟ ئەوەیش بابەتێكی ترە. بابەتێک دەچێتە چوارچێوەی هونەری كات بەسەربردن لە وڵاتی ئێمە. ئەو مامۆستایانەی ئێمە نەک نەیاندەخوێندەوە، بەڵكو بە منیان دەگوت:

"تۆ تاقەتێكی سەیرت هەیە بەزەییت بە چاوی خۆتدا نایەت ئەوەندە دەخوێنیتەوە".

لە ماڵەكانی ئێمەدا كتێب نین. ئەو ماڵانەی ئێستا لە كوردستان كتێبخانەیان هەیە چەندن؟ بۆ لێكۆڵینەوە لەسەر كتێبخانەی ماڵان و فیلمی دۆكومێنتاریان سەبارەت نەكرێت؟ با بزانین ژمارەی خوێندەوارانی ئێمە چەندن. بابزانین مامۆستایانی ئێمە، ئەندازیاران، شۆفێرانی تاكسی، پزیشكان، كرێكاران، پارێزەران، فەرمانبەران و خانمان، خوێندكارانی ئێمە دەخوێننەوە. بابزانین ئەو كەسانە نووسەرانی كورد و دیرۆک و ئەدەبیاتی كورد تا چ ئاستێک دەناسن. خەڵكی ئێمە بۆ لە دنیاوە ئەوەندە دوورن، بۆ بە هەموو شت نامۆن، بۆ ئاگایان لە خواردن و دنیای جیاواز نییە؟ چونكە ناخوێننەوە. كە تۆ نەخوێنیتەوە دابڕاوی لە دنیا و تەنانەت لە دەوروبەری خۆیشت دادەبڕێیت.

شاعیر و فەیلەسووفی ئەڵمان فریدریک نیتشە دەڵێ:

"ئەو كتێبەی كە مرۆڤ خۆشی دەوێت، دەبێ نەخوازرێت، بەڵكو پێویستە هەتبێت".

خوێندەواری هاوزمان:

ئایا ژمارەی ئەو كتێبانە چەندن تۆ خۆشت دەوێن؟

ئایا تۆ چەند كتێبت هەیە؟